

DOI <https://doi.org/10.36074/Delure.issue2.012>

Федіна Вікторія Романівна¹

1. аспіранта другого року навчання кафедри Кримінального права
Національний юридичний університет імені Ярослав Мудрого, УКРАЇНА

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються загальні питання ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кримінальна відповідальність; ухилення; призов; військова служба; мобілізація.

DOI <https://doi.org/10.36074/Delure.issue2.012>

Victoria Fedina¹

1. Second-year Postgraduate student of the Department of Criminal Law
Yaroslav Mudryi National Law University, UKRAINE

Evasion of conscription for military service during mobilization in the absence of legal grounds for exemption from this service

ABSTRACT. The article examines the general issues of evading conscription during mobilization in the absence of legal grounds for exemption from this service.

KEYWORDS: *criminal liability; evasion; conscription; military service; mobilization.*

Постановка проблеми. Питання подальшого законотворчого вдосконалення норм, що передбачають кримінальну відповідальність за військові правопорушення, а саме ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби, спонукають до їх наукового аналізу

Стан дослідження. Питанням військової служби, мобілізації та ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби приділяли увагу такі вчені, як: П. П. Андрушко, В. В. Антипов, В. І. Антипов, В. І. Борисов, В. М. Бурдін, О. С. Володавська, В. К. Гришук, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. О. Дудоров, І. В. Козич, І. М. Копотун, С. П. Кучевська, О. М. Литвинов, Т. Є. Леоненко, І. І. Митрофанов, А. А. Музика, В. А. Мисливий, В. О. Навроцький, О. О. Пашенко, М. І. Панов, С. О. Письменський, О. П. Рябчинська, С. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. О. Туляков, С. В. Фесенко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, С. С. Яценко, Н. М. Ярмиш, А. М. Яценко та ін. Разом з тим комплексних досліджень питань кримінальної відповідальності за військові правопорушення, а саме ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби опубліковано недостатньо.

Метою наукової статті є комплексне дослідження проблемних питань щодо ухилення від призову на військову службу під час мобілізації за відсутності законних підстав для звільнення від цієї служби.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом злочину є порядок вступу на військову службу за призовом. Об'єктивна сторона цього складу злочину охоплює ситуації, коли громадянин активно уникає або ухиляється від виконання своїх обов'язків щодо військової служби. При цьому відсутні законні підстави, які звільняли б його від цього обов'язку. Таким чином діяння полягає в ухиленні, тобто в бездіяльності – невиконанні конституційного військового обов'язку, що може виражатися, зокрема, і в активних діях.

При цьому обов'язковою умовою є відсутність законних підстав для звільнення від призову на військову службу. Звільнення від

призову на військову службу може бути надано громадянам, які мають законні підстави, такі як стан здоров'я та медичні протипоказання, наявність сімейних зобов'язань, навчання в акредитованих освітніх організаціях тощо. За наявності таких підстав громадяни можуть звільнитися від призову на військову службу. У таких випадках закон передбачає процедуру отримання відповідних звільнень. Однак, важливо дотримуватися процедури та вимог закону для легального звільнення від призову. За відсутності законних підстав, ухилення від призову розглядається як порушення закону [1].

Згідно Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» на строкову військову службу призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 25-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу. [2, 3].

Таким чином, диспозиція цієї норми є бланкетною і для з'ясування її змісту необхідно звертатися до військового законодавства, зокрема, до Федерального закону «Про військовий обов'язок і військову службу». До обов'язків призовника належать: отримувати повістки військкомату, з'явитися в зазначені в повістці військового комісаріату час і місце на медичний огляд, на засідання призовної комісії або для відправки до військової частини для безпосереднього проходження військової служби (ст. 31 Закону про військову службу); обов'язок прибути за направленням призовної комісії до медичної організації на амбулаторне або стаціонарне медичне обстеження для уточнення діагнозу захворювання (п. 4 ст. 51 Закону про військову службу) та ін. Якщо особу, яка не підлягає призову на військову службу, підлягає звільненню від виконання військового обов'язку, має право на відстрочку і побажала ним скористатися, було призвано на військову службу з порушенням закону, ухилення такого громадянина від призову не може вважатися кримінально-караним діянням.

Ухилення від призову на військову службу може бути скоєно

шляхом неприбуття без поважних причин за повістками військового комісаріату на медичний огляд, засідання призовної комісії або до РТЦК для відправки до місця проходження військової служби. При цьому кримінальна відповідальність настає в разі, якщо призовник у такий спосіб має намір уникнути покладення на нього обов'язку нести військову службу за призовом. Про це можуть свідчити, зокрема, неодноразові нез'явлення без поважних причин за повістками військового комісаріату на заходи, пов'язані із призовом на військову службу, у період чергового призову або протягом кількох призовів поспіль, нез'явлення до військового комісаріату після закінчення дії поважної причини.

Самовільне залишення призовником збірного пункту до відправки його до місця проходження військової служби з метою ухилення від призову на військову службу також підлягає кваліфікації за ст. 336 ККУ. Як ухилення від призову на військову службу слід також кваліфікувати одержання призовником обманним шляхом звільнення від військової служби внаслідок симуляції хвороби, заподіяння собі будь-якого ушкодження (членушкодження), підробки документів або іншого обману.

Виконавець злочину – призовник, тобто громадянин чоловічої статі, який досяг 18-річного віку, який зобов'язаний стати на військовий облік і не перебуває в запасі, підлягає військовій службі в установленому законом порядку.

Призовником вважається особа (яка підлягає призову і зобов'язана проходити військову службу) до набуття ним статусу військовослужбовця, тобто до початку військової служби. З цієї дати їм надається статус призовників.

Суб'єктивна сторона припускає тільки навмисну форму вини і тільки прямий намір. Оскільки військовий обов'язок не є прерогативою призовника, а здійснюється відповідно до узгоджених строків та процедури стягнення, важливо, щоб він був належним чином поінформований про свою явку до РТЦК для проведення заходів, пов'язаних із військовою службою.

Особа може бути визнана винною в ухиленні від мобілізації тільки в тому випадку, якщо їй було належним чином повідомлено

 РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

про дату і місце збору або медичного огляду. При цьому слід враховувати, що повідомлення призовників про проходження медичного огляду, направлення до військової частини для проходження військової служби, здійснюється через повістки, видані РТЦК. Повістки до призовника подаються у встановленому законом порядку.

Відповідно до Законів України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про військовий обов'язок і військову службу» громадяни, які ухиляються від призову на строкову військову службу, призову за мобілізацією, військового обліку або спеціальних (перевірочних) зборів, несуть адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством. Суд при визначенні конкретного виду та розміру покарання враховує ряд обставин, включаючи характер правопорушення, особу винного, його поведінку після вчинення правопорушення, а також інші чинники, що мають відношення до визначення справедливого покарання.

Ухилення від призову на військову службу може мати серйозні наслідки для особи, яка вчинила таке порушення. Крім кримінальної відповідальності, ухилення від призову може призвести до юридичних, адміністративних та соціальних наслідків. У разі встановлення факту ухилення від призову на військову службу без поважних причин компетентні органи влади можуть вживати різних заходів щодо таких осіб. Особи, які ухилилися від призову на військову службу, можуть зіткнутися з обмеженнями у отриманні різних прав та пільг. Наприклад, такі особи можуть бути обмежені у праві на працевлаштування в державні органи влади, отримання певних соціальних допомог, можливості брати участь у державних програмах або здобути освіту з фінансовою підтримкою держави, обмеженнями в отриманні певних професійних ліцензій та ін.

Таким чином, факт ухилення від призову може вплинути на майбутню кар'єру та професійні можливості громадян, спричинити обмеження їхніх соціальних можливостей. Причому такі наслідки можуть мати тривалий чи безстроковий, а також необоротний характер. Ця обставина є наслідком того, що виконання військового обов'язку – це не лише юридичний обов'язок, а й моральний та

громадянський обов'язок громадянина перед своєю країною. Ухилення від призову на військову службу необхідно відмежовувати від адміністративно-караного невиконання громадянами обов'язків з військового обліку (ст. 210, 211, 211-1 КоАП України). Таке відмежування проводиться у разі невиконання обов'язків з обліку.

Якщо ж особа, маючи намір на ухилення від призову на військову службу, убуває на нове місце проживання (місце тимчасового перебування) або виїжджає з України без зняття з військового обліку, а також прибуває на нове місце проживання (місце тимчасового перебування) або повертається до України без постановки на військовий облік з метою уникнути належного його повідомлення та вручення повістки РТЦК про явку на заходи, пов'язані із закликом на військову службу, вчинене ним слід кваліфікувати за ст. 336 КК України. По-перше, ухилення від призову на військову службу за відсутності законних підстав є серйозним порушенням і розцінюється як кримінально-каране діяння у формі юридичної бездіяльності, тобто невиконання конституційного військового обов'язку. По-друге, оскільки військовий обов'язок є багатогранною категорією, що включає правові, соціальні, моральні та етичні аспекти, то ухилення від призову має як негативні юридичні, так і соціальні та моральні наслідки, які можна охарактеризувати як тривалі (або навіть безстрокові) та незворотні. По-третє, ухилення від призову на військову службу негативно впливає на національну та військову безпеку, послаблює обороноздатність країни, боєздатність та боєздатність армії, завдає шкоди системі військового управління. По-четверте, заклик до військової служби не є безумовним.

Існують законні підстави для звільнення від призову. Громадяни, які мають такі підстави і бажають скористатися ними, мають право на легальне звільнення від призову на військову службу. Це може бути відстрочка (тимчасово), або звільнення в запас. Крім того, за певних умов можлива заміна військової служби на альтернативну цивільну службу.

✓ РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

REFERENCES:

- [1] Kosonen J., Puustinen A., Tallberg T. Saying no to military service – obligation, killing and inequality as experienced problems in conscription-based military in Finland // Journal of Military Studies. 2019. № 8. P. 46-57.
- [2] Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992р. - № 2232-XII (редакція 04.04.2024р.) // URL: https://protocol.ua/ua/pro_viyskoviy_obov_yazok_i_viyskovu_slugbu/ (дата звертання 20.04.2024).
- [3] Закон №10449 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку».